İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNE VERİLEN GÖRSEL SANATLAR DERSİNDEKİ PORTRE ÇALIŞMALARININ ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ*

Buşra İNCİRKUŞ[1] Erol BULUT[2]

ÖZ

Portre resmi, insanın iç dünyasını en iyi şekilde yansıttığı ve konusu insan olgusu olduğu için insanlık tarihinde kendine geniş bir yer edinmiş resim türüdür. Aynı zamanda otoportre de sanatçının duygularını, güdülerini ve iç görülerini dışa yansıtması açısından büyük bir öneme sahiptir. Portre resmi yüzyıllardır insanın dış görüntüsüyle iç duygularını yansıtması bakımından merak uyandırmıştır. Çocukların yaptığı portre resimlerinde de kendi görüntülerini tanımak ve bunu portre yoluyla anlatmak, çocukların duygu ve hislerini anlamada son derece önemlidir. Bu bakımdan araştırmanın amacı, Görsel Sanatlar dersinde portre ve otoportre çalışmalarının uygulanması ile çocuğun kendini tanıması ve bunu belli bir ifade aracı olarak kullanmasıdır. Araştırmanın örneklemini, İstanbul'da bir ilköğretim okulunda okuyan 50 öğrenci oluşturmuştur. İlk hafta, öğrencilere portre sanatı hakkında açıklamalar yapılmış ve örnek portreler gösterilmiştir. Gösterilen portre örnekleri ile ilgili öğrencilere sorular sorulmuş ve izlenimleri hakkında yorum yapmaları istenmiştir. İkinci hafta, öğrencilerden portre çalışması yapmaları istenmiştir. Yapılan uygulama sonucunda, öğrencilerin ruhsal durumu ve yeteneklerinin ön plana çıktığı görülmüştür. Bu çalışma, resim sanatında önemli bir yere sahip olan portre ve otoportre'nin, çocuk resmi ile sanat psikolojisine sağladığı faydalar açısından İlköğretim Sanat Eğitimi'nde ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Görsel Sanatlar Eğitimi, Portre resmi, Otoportre.

*Bu araştırma "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine Verilen Görsel Sanatlar Dersindeki Portre ve Otoportre Çalışmalarının ÖğrencilerÜzerindeki Etkileri" adlı yüksek lisans tezinden yola çıkılarak yazılmış ve 28-31 Mayıs 2015 tarihleri arasında Muğla'da düzenlenmiş olan VII. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

[1]Yrd. Doç. Dr., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İletişim Tasarımı Bölümü, busra.incirkus(at)gmail.com

[2] Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Öğretmenliği ABD., erol.bulut(at)gmail.com

EFFECTS OF THE PORTRAIT WORK ON STUDENTS IN THE VISUAL ARTS LESSON GIVEN TO THE STUDENTS OF PRIMARY SCHOOL

ABSTRACT

The art of portrait painting is the best way to reflect the inner world of human, and it had acquired a large place itself in human history. At the same time, the artist's self-portrait has also a great importance in terms of reflecting the internal emotions, motives, and insights. Portrait aroused curiosity in terms of reflecting the inner feelings via the external appearance for centuries. In portraits made by children, getting to know their own images and describing them through the portraits are extremely important to understand the feelings and emotions of children. In this respect, the purpose of this research is to implement the portrait and self-portrait studies in the Visual Arts lesson and to use it as a means of expression. The study sample consisted of 50 students studying in a primary school in Istanbul. The first week, comments about the art of portraits had been made to the students and the samples of portraits had been shown. Questions about examples of the portraits shown to the students and comment on their impressions had been asked. The second week, making a portrait were asked from the students. As a result of this study, mental state and skills of the students were in the forefront. This study, emphasizes that in terms of its benefits on the paintings of the children and the psychology of art, the portraits and self-portrait had how significant a role in the paint art in the Elementary Art Education.

Keywords: Visual Arts Education, Portrait Painting, Self-Portrait.

GİRİŞ

Portre resmi, insanın iç dünyasını en iyi şekilde yansıttığı ve konusu insan olgusu olduğundan dolayı insanlık tarihinde kendine geniş bir yer edinmiştir. Portreler bireylerin görünümlerini ve psikolojilerini belirlemek için önemli yardımcı rol üstlenmiştir (Schneider, 2002, s. 14). Özgün'e göre (1993, s. 484) portrenin anlamı; "insanların görünüşlerini ve kişiliklerini tanıtan yazı türüdür" şeklinde tanımlanmaktadır. Otoportre sanatçının duygularını, güdülerini ve iç görülerini dışa yansıtması açısından büyük öneme sahiptir. Otoportre çalışması yaparak kişi, kendi görüntüsünün görsel otobiyografisini yapmıştır (Demirbulak, 2007, s. 48).

Portre, birikmiş kültürel bilgeliği somutlaştırmak için uygun bir resimleme türüdür. Bir simyacı için kimyasal malzeme ne ise portre sanatçısı için insan o'dur. Portre, fiziksel şekillendirme ile bireysel-psikolojik farkındalığı, bilinci, içsel duyguyu ortaya koyar. Portre sanatı tarihinin çalışmaları genellikle kişinin içi gibi felsefi soruları, sosyal performansı, cinsel kimliği ve kendini tanımlamak için kültürel çevreyi sorgulamaktadır (Freeland, 2010, s. 1-2).

Bir sanatçının portresini gördüğümüzde ilk dikkatimizi kompozisyon, ardından küçük detaylar çeker. Bizi alıp götüren, bu uzak ve yakın izlerin kendi içlerinde yapmış olduğu uyumlu görüntüdür. Bizi asıl etkileyen, ruhumuza işleyen, psikolojimizi alt üst eden etki de yine budur. Kişi bir portre yaptığında –özellikle otoportrede- ilk önce yüzünü inceler, burnun küçük, gözün büyük olması belli anlamlara gelse de sanatçı bunları verirken kendinin nasıl olduğunu anlama yolunda önemli adımlar kaydeder. Kendini daha farklı göstermek istediğinde ise sanatçı, bunları başka kimselerin portrelerini kullanarak kendinde görmek istediği ve arzuladığı özellikleri portresinde yansıtır. Otoportre resmi, çocuğun kendini kendisiyle ifade etmesini sağlamak ve ona özgüven aşılamak açısından değerlidir. Yavuzer (2007, s. 20), çocuk resimlerindeki insan figürünün, "çocuğun zihinsel olgunluk derecesini dışa vurduğunun" ve çocuğun zihinsel ve gelişimsel olgunluk derecesini ölçmede faydalı olduğunun altını çizmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı; ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine Görsel Sanatlar dersinde portre/otoportre çalışmalarının uygulanmasıyla öğrencinin kendini tanıması, portre/otoportreye karşı bakış açısı kazanması ve onu bir ifade aracı olarak kullanmasıdır.

YÖNTEM

Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışma öncesinde İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izin alınmış, daha sonra uygulamanın yapılacağı okulun müdürü ve Görsel Sanatlar dersi öğretmeni ile görüşülerek verilerin

toplanmasına başlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, İstanbul'da bir ilköğretim okulunda sekizinci sınıfta okuyan 50 öğrenci oluşturmuştur. İlk hafta, öğrencilere portre sanatı hakkında açıklamalar yapılmış ve örnek portreler gösterilmiştir. Gösterilen portre örnekleri ile ilgili öğrencilere sorular sorulmuş ve izlenimleri hakkında yorum yapmaları istenmiştir. İkinci hafta, öğrencilerden portre çalışması yapmaları istenmiştir. Veriler Görsel Sanatlar dersi sırasında (40 dakika) ve iki haftada toplanmıştır.

Araştırmanın uygulaması öğrencilerin portre ve otoportre resim sanatına yaklaşımlarını artırarak portre resmi ve kavramının desteklenmesine yöneliktir. Bu kapsamda ilköğretim 2. kademe öğrencilerine verilen görsel sanatlar dersindeki portre ve otoportre çalışmalarının öğrenciler üzerine etkileri örneklerle açıklanarak, portre çalışmalarının sanat eğitimindeki önemi ortaya konulmuştur. Öğrencilere portre ve otoportre resminin ne olduğu sorulmuş ve gerekli açıklamalar yapılmıştır. Portre resmine yaklaşımın desteklenmesi amacıyla değişik kaynaklardan derlenen sunum panoları hazırlanmıştır. Sunumda portrenin tanımı ve çeşitleri verilmiş ve çalışmaya ışık tutacak 35 farklı sanatçının 40 portre ve otoportre örnekleri gösterilmiştir. Sunum sonrası birinci araştırmacı tarafından oluşturulan "anket formu" ile öğrencilere seçtikleri bir portre veya otoportre hakkındaki kişisel görüşlerini ve yorumlarını yazmaları istenmiştir ve ders sonunda formlar toplanmıştır. Bir sonraki derste öğrencilerden yanlarında getirdikleri resim malzemelerini kullanarak bir portre veya otoportre resmi yapmaları istenmiştir. Öğrencilerin yaptığı resimler, bir önceki çalışmada yaptıkları portre ve otoportre yorumları ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada kullanılan kaynaklar, uygulamalı araştırma yöntemi ve tarama tekniği kullanılarak incelenmiştir. Öğrencilerin uygulama sırasında yaptığı resimler değerlendirilirken, açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar da göz önünde bulundurulmuştur. Bu çalışma kapsamında incelenen örnek resimlerle beraber bazı öğrencilerin yorumlarına da yer verilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Bu tez kapsamında ele aldığımız konu, çocuğun yaş grubunun özelliklerini baz alarak sanatsal yaratım yönüdür. İlköğretim ikinci kademe öğrencileri, yaş grubuna göre soyut işlem devresine girmektedir. Bu devre içinde çocuk, soyutlamalar yaparak hayal gücünü geliştirmektedir. 15 yaşlarından itibaren, çizimler ilk kez sanatsal yaratma şeklini almaktadır. Çizim artık bir öykü dile getirmektedir. Cinsiyet yönünden kızlar ve erkekler arasında açık bir ayrım bulunmamakla birlikte; kızlar renk zenginliği, formda zariflik, çizgide güzelliğe karşı bir bağlılık göstermekte, erkekler ise daha çok teknik ve mekanik çizimlerle

uğraşmaktadır (San, 1977, s. 107). Bu yaşlardaki çocuklar ve ergenler kopya yapmayı veya etraftaki bir şeye bakmayı tercih etmektedirler; çünkü gelişimsel olarak bu dönemdeki çocuklar kuvvetle resmin gerçeğe benzemesini istemekte ve çoğunlukla ayrıntıların doğru olup olmadığından kaygılanmaktadırlar. Hayalden bir resim yaratabilecekken, yanlış yapmaktan çekinerek yaptıkları resimden memnunluk duymamaktadırlar (Malchiodi, 2013, s. 48). Bu araştırmada, soyut işlem devresindeki çocukların seçilmesi belli bir amaca hizmet etmektedir. Bu yaş grubu içerisinde çocuk, kendisini ve dış dünyayı algılaması bakımından arayış içerisinde olduğu bir dönemdedir. Portre resim sanatı çocuğun bu amacına ulaşmasına hizmet edecek niteliğe sahiptir. Portre çalışması yaparak çocuk, kendisini ve çevresinde olup biteni anlamaya çalışmaktadır.

Büyüklük bakımından ele alındığında, sayfanın tümünü kaplayan büyük resimler çoğu kez iç kontrolü zayıf olan saldırgan hiperaktif çocuklar tarafından çizilmektedir. Ender olarak çekingen, ürkek çocuklar zayıf benlik kavramları nedeniyle geniş figürlere yer vermektedirler. Bu çocuklar daha güçlü olabilme arzularını bu yolla dile getirmektedir. Bunun tam tersi durum olan küçük çizimlerde, çoğunlukla korkak, çekingen, içedönük çocuklar tarafından çizilmektedir. Küçük boyut, onların güvensizliklerinin simgesi olmaktadır. Abartılı olarak çizilen beden parçası ise, niteliğine göre, çocuğun iç dünyası hakkında değişik bilgiler vermektedir. Baş çizimi bakımından, resimdeki çok büyük ya da çok küçük kafa, zihinsel bakımdan kendisini yetersiz gören çocuklar tarafından çizilmektedir. Büyük kafa resimleri genellikle yetenekli ve başarılı olmak için arzu duyan çocuklarca çizilmektedir (Çankırılı, 2011, s. 252). Konuşma ve dil sorunu olan çocuklar, kalın çizgilerle büyük ağız resmi yapma yoluna giderler. Eksik bırakılan çizgiler bakımından ele alınırsa, çocuklar yaptıkları resimlerde yakından ilgilendikleri ya da endişe duydukları beden kısımlarını eksik bırakabilmektedirler. Ellerin çizilmemesi güvensizliği, çevreye uyumda güçlük çekilmesini simgelemektedir (Yavuzer, 2007, s. 19-20).

Çocuk resimlerinin her türlü etkiden uzak yapılmış olmaları resimlerin değerini bir kat daha arttırmaktadır. Çocuk çevresiyle doğrudan kazandığı deneyimleri görsel anlamda bir sanat biçimine dönüştürdüğünde, yaratıcı anlamda da gelişmektedir. Çocuk resimleri hakkında Herbert Read (1981, s. 17) "çocukta olduğu gibi, ilkel insanın her şeyden önce bir nesneyi, onu doğallığı içinde ve görüldüğü gibi çizmeye girişeceğini beklemek çok doğaldır" demektedir. Çocuk resmi onun zeka gelişimini de göstermesi bakımından önem arz etmektedir (Kırışoğlu, 2002, s. 55). Çocuk resminde nesneler ya da figürler kopya edilmiş gibi görünse de aslında deforme edilmiş ve yeniden yaratılmıştır. Çocuk gördüğü ve benimsediği nesneleri sindirerek, kendine özgü bir zihinsel çözümlemeyle yeniden

oluşturmaktadır. Çocuk, dış dünyaya bilinçli bir şekilde yaklaştıkça ve geliştikçe yetişkinleri anlaması kolay olacak ve böylece kendisini kuşatan inançları anlayabilmeye başlayacaktır (Piaget, 2005, s. 29-30).

Araştırma kapsamında çocuğun yaptığı yorumlar resmettiği portre çalışmasıyla bir paralellik göstermektedir. Çocuğun anket sırasında verdiği ifade biçimi ya da bilinçli sistemleştirmeyle çocuğu belli bir çözüm yerine diğer çözümü bulma konusunda tamamen ya da kısmen belirleyen bilinç-ötesi zihinsel yönelimdir. Her çocuk bize net bir cevap vermektedir, neredeyse gözümüzün önünde oluşan bir inancı yansımaktadır. Ankette öğrencilere, "Bir portre gördüğünde ne hissedersin?" sorusu yöneltilmiş ve öğrenciler bu soruya belli bir kişisel yorum katarak aslında kendilerini ve kendi psikolojilerini ifade etmişlerdir. Bazı öğrencilerin bu soruya olan yorumu ilgi çekicidir:

-"Mutlu olurum çünkü resim insanın özgürlüğünün bir kanıtıdır",

-"Sanatın yaratıcılığını ne kadar güzel bir şey olduğunu hisseder ve anlarım",

-"Dikkatimi çeker, nasıl bu kadar gerçekçi yaptıklarını düşünüp hayranlık duyarım",

-"Mesela o resimlere bakınca çizilen karakterin mutlu mu mutsuz mu anlayabilirim",

-"Bir portre değil de, birçok farklı sanatçının portrelerini gördüğüm zaman sanatın her sanatçı tarafından farklı yorumlandığını düşünürüm",

-"Benim tek hissettiğim ve ya düşündüğüm ressamın o anki düşüncelerini ve ya durumunu resimde belli ettiğidir. Belki de hayal gücünü…",

-"Gariplilik, mutluluk, tuhaflık",

-"Sanatçının portreyi çizdiği an ki hissettiği güzel hisleri hissederim".

Çocukların yaptığı insan resimlerinin, kendileriyle ilgili önemli bilgileri ve diğer insanlarla ilgili algılamalarını yansıttığı bir gerçektir. Resim, çocuğun kişilik özelliklerini görme açısından önemli bir araç olduğu gibi, çocuğun, ortaya çıkardığı resmi arkadaşlarının resimleriyle kıyaslayarak kendini tanıması ve keşfetmesi açısından yararlı bir araçtır. Çocuklar resimlerinde konu olarak ilişki içinde bulundukları insanları seçtiklerinde, öğretmen, doktor, dişçi, hemşire gibi kimselere karşı tutumlarını ve onları algılayış biçimlerini de resim yoluyla ortaya koyabilmektedirler.

Portre çizimlerinde genellikle öğrencilerin sadece baş ve omuzları çizdikleri görülmüştür. Tek kütle olarak baş ve omuzlar (büst) çizildiği zaman tüm bir vücut çiziminin verdiği sorunlardan uzaklaşılmış, çocuğun ilgi alanı daha yararlı ve küçük bir alanda yoğunlaşmıştır. Çizim yaparken seçtiği ve sıklıkla kullandığı renk öğrencinin iç dünyasını, olumlu ve olumsuz duygularını yansıtmaktadır. Her bir renk bizde aynı duyguları yansıtmadığı için her rengin genel bir anlamı bulunmaktadır. Kandinsky (2009, s. 70) sarıyla yapılmış bir resmin zihinsel bir sıcaklık yaydığını, mavi rengin serinletici bir etkiye sahip olduğunu ifade ederek, her rengin duyumunun ve etkisinin farklı olduğunu belirtmiştir. Resimlerin geneline bakılacak olursak mavi ve sarı rengin baskın olduğu görülmektedir. Mavi renk, sakinliği ve uyumu ifade etmektedir. Resimlerde ağırlıklı olarak mavi rengin kullanılması öğrencinin kendine olan güvenini göstermektedir ve ayrıca bu öğrencilerin duygularını daha iyi kontrol edebilme yeteneğine sahip olduğu düşünülmektedir (Çankırılı, 2011, s.209). (Resim 1).

Tablo 1

Resim 1: Başın çok büyük çizildiği ve mavi rengin yoğun olarak kullanıldığı portre örneği

Diğer yandan sarı renk ise parlaklığı ve canlılığı ifade etmektedir. İzleyende olumlu etki yapan sarı rengi kullanan öğrenciler enerjilerini bu yolla aktarmaktadırlar (Çankırılı, 2011, s. 210). Mavi ve sarı renkten başka kullanılan bir diğer renk kırmızıdır. Uygulamanın çıkış noktasının portre ve otoportre olması resimlerde ten renginin kullanımını zorunlu kılmaktadır. Çocukların yaş grubu göz önüne alındığında canlılığı, hareketliliği ve neşeyi ifade etmesi açısından en çok sıcak renklerin tercih edilmesi şaşırtıcı değildir. Fakat hüznü ve durgunluğu ifade

eden soğuk renklerin de kullanılmış olması bir bütünlük sağlamaktadır. Resimlerde öğrencilerin, sayfanın tümünü kullandığı görülmektedir (Resim 2).

Tablo 2

Resim 2: Sarı, kırmızı ve mavi renklerden oluşan ve sayfanın tümünün kullanıldığı portre örneği

Kalın çizgilerle ve büyük çizilen ağız resimleri ise dil sorunu olan çocukların resimlerinde görülmektedir. Ellerin çizilmemesi ya da parmaklardaki eksiklik, çevreye uyum sorunu yaşayan ve güvensiz olduğu gözlenen çocuklar tarafından çizilmektedir (Yavuzer, 2007, s. 20). Çalışmalarda gözleri büyük ve belirgin yapan öğrencilerin Nuri İyem'in portrelerinden etkilendikleri, yüz simetrisinde farklılıkları vurgulayan öğrencilerin Picasso'nun portre örneklerinden etkilendikleri gözlemlenmiştir. Bu durum bazı öğrenciler tarafından sözel olarak da ifade edilmiştir (Resim 3-4).

Tablo 3

Resim 3: Nuri İyem portrelerinden etkilenerek gözlerin büyük ve belirgin çizildiği portre örneği

Tablo 4

Resim 4: Picasso portrelerinden etkilenerek yapılmış portre örneği

Öğrencilerin genel olarak uygulama sırasında rahat oldukları gözlenirken; bazı öğrencilerin gerek çizimlerinden gerekse yorumlarından anlaşıldığı üzere eleştirilmekten, güzel çizememekten ya da ifadeyi tam olarak verememekten

çekindikleri anlaşılmıştır. Bu durumlarda öğrencilere ek açıklamalar yapılmış ve çalışmasını tamamlaması için ek süre sağlanmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

İnsanın yüz ve beden görüntüsünü, sosyal statüsünü ve özellikle psikolojik ruh halini resim yüzeyinde betimlemek özüne dayanan portre resim sanatı, insanı insana anlatmak için yegane araçlardan biridir. Bu çalışma ilköğretim öğrencileri yerine lisans düzeyindeki sanat okullarında öğrenim gören öğrencilere uygulanmış olsaydı, belki de bu kadar verimli ve hayal gücü derin bir çalışma olamazdı. İlköğretim öğrencisi, belirgin bir sanat görüşü ve yapısı bulunmadığı dikkate alındığında, bir portre resminin nasıl görünmesi gerektiğine ve belli bir görüşe uygun olarak değil; içinden geldiği gibi çizecektir. Ayrıca araştırma kapsamında ele alınan çocuğun yaş grubu açısından ergenlik döneminin seçilmesi ve özellikle portre sanatının uygulanması çalışmanın amacına açıklık getirecek niteliktedir. 11-16 yaş grubunu içine alan ergenlik dönemi dediğimiz devrede çocuk, kendisini ve dış dünyayı algılaması bakımından arayış içinde olduğu dönemdedir. Bu bağlamda portre resim sanatı çocuğun bu amacına ulaşmasına hizmet edecek niteliğe sahiptir. Bir portre çalışması yaparak çocuk, kendisini ve çevresinde olup biteni anlamaya çalışır. Araştırmanın sonunda, yetenek ve yaratıcılık doğrultusunda yapılan portre çalışmalarının, insan psikolojisini doğrudan etkilediği ve sanat psikolojisini değerlendirmede önemli bir yol olduğu görülmüştür.

Öğrenciler sanatçıların yaptığı portre resimlerine yaptıkları yorumlarda, genellikle parlak ve canlı renkte olan resimlere dikkat ettiklerini ve bu resimleri beğendiklerini dile getirmişlerdir. Bunun sonucu olarak öğrencilerin yaptıkları portre resim çalışmalarında da kullandıkları renklerin canlı ve gözalıcı renklerden oluştuğu görülmüştür. Ayrıca anket sorularını yanıtlarken çocuklar, en beğendikleri portrenin hangisi olduğu sorusuna canlı ve parlak renklerden oluşan portre resimlerini örnek göstermişler; renk bakımından soluk ve cansız olan portre resim örnekleriyle ilgilenmemişlerdir.

Verilerin sonucunda, Görsel Sanatlar derslerinin müfredat programı içerisinde portre sanatına yeterince yer verilmediği görülmüştür. Bu konunun çocuğun gelişimi açısından son derece önemli olduğu bilindiği için, müfredatta portre resim sanatının tüm yönleri ile ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekir. Ayrıca Görsel Sanatlar dersinin müfredat programı içerisinde sanat psikolojisi konusunun yer alması için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Sanat eğitimi; sadece kişisel becerilere, ustalığa dayalı, hoş ve boş zamanların geçirildiği, değerlendirildiği bir kapsam olarak düşünülmemelidir. Read'e göre (San, 1977, s. 5) eğitimin en önemli hususlarından biri öğrencinin psikolojik yönelişleri ve ruhsal

tutumunu bilmektir. O'na göre estetik duyarlığın eğitilmesi, eğitimin en önemli ve temel görevlerinden biridir. Bu durum göz önüne alınacak olursa sanat eğitiminin hem el becerisini hem de ruhun doyumunu sağlaması bakımından yarar sağlayacağı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda, sanat eğitimi zorunlu görülmektedir. Sanat eğitimi, çocuğun zihinsel ve duygusal gelişim evrelerini temel alarak, çocukların huyları, ruhsal kişilik tipleri ve anlatımı içeren konularda gerekli bilgisi bulunan sanat eğiticilerine ihtiyaç duymaktadır. Kişilik ve huyların çeşitliliğini göz önüne alan bir eğitimin, çocuğun kendi tarzını bulma yolunda olumlu katkıları olacaktır.

KAYNAKLAR

Çankırılı, A. (2011). *Çocuk Resimlerinin Dili*. İstanbul: Zafer Yayınları.

Demirbulak, A. (2007). *Çağdaş Türk Resminde Otoportreler*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Freeland, C. (2010). *Portraits & Persons*. New York: Oxford University Press.

Kandinsky, W. (209). *Sanatta Zihinsellik Üzerine*. Çev. Tevfik Turan, İstanbul: Hayalbaz Yayınları.

Kırışoğlu, O.T. (2002). *Sanatta Eğitim*. Ankara: Pegem Yayınları.

Malchiodi, C.A. (2013). *Çocuk Resimlerini Anlamak*. Çev. Tülin Yurtbay, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.

Özgün, C. (1993). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Yuva Yayınları.

Piaget, J. (2005). *Çocuğun Gözüyle Dünya*. Çev. İsmail Yerguz, Ankara: Dost Kitabevi.

Read, H. (1981). *Sanat ve Toplum*. Çev. Selçuk Mülayim, Ankara: Umran Yayınları.

San, İ. (1977). *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Schneider, N. (2002). *The Art of Portrait*. Köln: Taschen.

Yavuzer, H. (2007). *Resimleriyle Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.